20. 8. Slavnost sv. Bernarda, opata našeho řádu a učitele církve

Narodil se roku 1090 ve Fontaines-lés-Dijon ve Francii. V roce 1111 opustil rodné šlechtické sídlo a spolu se svými čtyřmi bratry vstoupil do cisterciáckého kláštera v Citeaux. Z pověření opata zbudoval nový klášter v Clairvaux (1115) a stal se tam opatem. Miloval klášterní samotu, ale pro dobro církve ji nejednou neváhal opustit a zasáhnout do veřejného dění. Vystoupil proti vzdoropapeži Anakletovi II. (1130) a proti tehdejším bludařům Petru Abelardovi (1140) a Arnoldovi z Brescie (1144). Když se stal papežem jeho žák Evžen III. (1145), napsal pro něj pětisvazkové dílo o povinnostech papeže a zásadách hlubokého duchovního života. Z papežova pověření vybízel k druhé křížové výpravě (1147–48) na odražení tureckých vojsk a dožil se bolestného zklamání, když tato výprava pro nesvornost a hrabivost křižáků a různé zákulisní pletichy jejich vůdců skončila tragickým nezdarem. Zanechal mnoho spisů o duchovním životě a vynikal velikou úctou k Panně Marii. Jeho kázání o Písni písní patří ke skvostům křesťanské mystické literatury. Zemřel 20. VIII. 1153 v Clairvaux. V roce 1174 byl prohlášen za svatého a roku 1830 za učitele církve.

1. čtení

Z listu svatého apoštola Pavla Filipanům Fil 1, 29-2, 16

Mějte v sobě to smýšlení, jaké měl Kristus Ježíš

Bratři, vám se dostalo té milosti, že smíte v Krista nejen věřit, ale také pro něj trpět. Podstupujete stejný zápas, jaký jste viděli (že jsem podstupoval) já, a který, jak slyšíte, trvá dosud.
Jestliže je u vás trochu křesťanské snahy druhé těšit, trochu láskyplného povzbuzení, nějaké duchovní společenství a trochu srdečné účasti, dovršte mou radost tím, že budete stejně smýšlet, že vás bude (všechny) pojit jedna láska, že budete svorní a jednomyslní. Nic nedělejte z hašteřivosti nebo (touhy) po prázdné slávě, ale z pokory ať každý z vás pokládá druhého za lepšího, než je sám. Nikdo z vás ať nehledí jenom na vlastní prospěch, ale i na prospěch druhých.
Mějte v sobě to smýšlení, jaké měl Kristus Ježíš: ačkoli má božskou přirozenost, nic nelpěl na tom, že je rovný Bohu, ale sám sebe se zřekl, vzal na sebe přirozenost služebníka a stal se jedním z lidí. Byl jako každý jiný člověk, ponížil se a byl poslušný až k smrti, a to k smrti na kříži. Proto ho také Bůh povýšil a dal mu Jméno nad každé jiné jméno, takže při Ježíšově jménu musí pokleknout každé koleno na nebi, na zemi i v podsvětí a každý jazyk musí k slávě Boha Otce vyznat: Ježíš Kristus je Pán.

A tak, moji drazí, jako jste vždycky (projevovali) poslušnost, tak i teď pracujte s úzkostlivou bázní na tom, abyste došli spásy; a to nejen když jsem u vás, ale hlavně nyní, když jsem daleko. Vždyť i to, že chcete, i to, že pak jednáte, působí přece ve vás Bůh, abyste se mu mohli líbit.
Dělejte všecko bez reptání a váhání. Tak z vás budou (lidé) bezúhonní a bezelstní, Boží děti bez poskvrny uprostřed pokolení špatného a zvráceného, ve kterém vy však budete zářit jako hvězdy ve vesmíru. Držte se pevně slova života, abych se mohl chlubit v onen Kristův den, že jsem neběžel nadarmo ani že jsem se nadarmo nenamáhal.

Zpěv po 1. čtení Flp 2,12-13; Jan 15,5

Pracujte s úzkostlivou bázní na tom, abyste došli spásy. * Vždyť i to, že chcete, i to, že pak jednáte, působí ve vás Bůh, abyste se mu mohli líbit.

V. Pán praví: Beze mne nemůžete dělat nic. * Vždyť i to...

2. čtení

Z Kázání na Píseň písní od sv. Bernarda, opata

Kam až se rozlilo jméno snoubence, kterým je Ježíš Kristus

Ó jméno požehnané, oleji všude rozlitý! Kam až? Z nebes do Judeje a odtud do celé země se rozlévá (srov. Žl 18, 5) a na celém světě církev volá: *Vylitý olej je tvé jméno* (Pís 1, 3). Je rozlité všude, neboť proniká nejen nebesa a zemi, ale skrápí i podsvětí, aby se před jménem Ježíšovým sklonilo každé koleno – na nebi, na zemi i v podsvětí – a každý jazyk aby vyznával a říkal (srov. Flp 2, 10-11): *Vylitý olej je tvé jméno.* Hle Kristus, hle Ježíš, a obě tato jména jsou vlita andělům a vylita na lidi, na ty lidi, kteří hynuli jako dobytčata ve svém hnoji (srov. Jl 1, 17), a zachraňují lidi i dobytek; jak vzácný skvost je tvé milosrdenství, Bože (srov. Žl 35, 7-8)! Jak drahé a jak prosté je toto jméno! Prosté, ale spasitelné. Kdyby nebylo prosté, nebylo by vylito na mě; kdyby nebylo spasitelné, nebylo by pro mě ziskem. Jsem součástí toho jména a mám také účast na dědictví. Jsem křesťan, jsem Kristův bratr. Jestliže jsem tím, kým jsem nazýván, jsem dědic Boží, spoludědic

Kristův (srov. Řím 8, 17). A co je divného na tom, že jméno snoubence se všude rozlévá, když i on sám sebe rozlil? Neboť sám sebe vydal,[1] vzal na sebe podobu služebníka. A potom řekl: *Rozlévam se jako voda* (Žl 21, 15). Plnost božství (srov. Kol 2, 9) se rozlila a přebývala na zemi v těle, abychom z jeho plnosti přijali my všichni (srov. Jan 1, 16), kdo nosíme smrtelné tělo (srov. Řím 7, 24), a naplněni životodárnou vůní abychom říkali: *Vylitý olej je tvé jméno.* Hle, jaké je to jméno a jak a kam až se rozlévá!
Proč vlastně podobnost s olejem? Nepochybně je zde podobnost mezi olejem a jménem snoubence a Duch Svatý je ne nadarmo navzájem porovnal. Tato podobnost spočívá ve trojí vlastnosti oleje, totiž že svítí, živí a ošetřuje, pokud nemáte lepší přirovnání. Udržuje oheň, živí tělo, mírní bolest: světlo, pokrm, lék. A hleď, jak totéž platí i o jménu snoubence. Když je hlásáno, svítí, když se o něm přemítá, živí, když je vzýváno, tiší a ošetřuje.

Zpěv po 2. čtení Žl 137, 2-3

Děkuji tvému svatému jménu za tvoji věrnost a dobrotu tvou;
* neboť jsi povznesl nade všechno jméno svoje a přislíbení.
V. Slyšels mě v den, kdy k tobě jsem volal, větší sílu mé duši jsi dal
* neboť jsi…

[1] Odpovídá řeckému slovu kenose (heauton ekenosen, Flp 2, 7), viz Nový biblický slovník, Praha 1996, str. 499.

3. čtení

Z promluvy papeže Benedikta XVI. na generální audienci 21. října 2009

Víra je především osobní a niterné setkání s Ježíšem

Rád bych se pozastavil u dvou ústředních aspektů bohatého učení sv. Bernarda. Týkají se Ježíše Krista a nejsvětější Panny Marie, jeho Matky. Jeho starost o niternou a živou účast křesťana na lásce Boží v Ježíši Kristu nevnáší nové ukazatele do vědeckého statutu teologie. Opat z *Clairvaux* však způsobem více než rozhodujícím představuje

teologa v jeho kontemplativním a mystickém rozměru. Jedině Ježíš - zdůrazňuje Bernard v prostředí složitých dialektických úsudků své doby - jedině Ježíš je „med v ústech, melodie v uchu a jásot v srdci (*mel in ore, in aure melos, in corde iubilum*)“. Právě proto mu bývá tradicí dáván titul *Doctor mellifluus* (učitel, z něhož kane med). Jeho chvály na Ježíše Krista vskutku „kanou jako med“. Ve vyčerpávajících bojích mezi nominalisty a realisty - dvěma filosofickými proudy té doby - opat z *Clairvaux* neúnavně opakuje, že má význam jenom jedno jediné jméno: Ježíš Nazaretský. „Suchý je každý pokrm duše“, vyznává „není-li polit tímto olejem; je nechutný, není-li přidána tato sůl. Budeš-li něco psát, nelíbí se mi to, pokud tam nečtu „Ježíš“. A uzavírá: „Pokud o něčem rozmlouváš nebo to rozebíráš, nelíbí se mi to, nezazní-li tam jméno Ježíš (*Sermones in Cantica Canticorum* XV, 6: *PL* 183,847). Pro Bernarda totiž pravé poznání Boha spočívá v hluboké osobní zkušenosti s Ježíšem Kristem a s jeho láskou. A toto, drazí bratři a sestry, platí pro každého křesťana: víra je především osobní a niterné setkání s Ježíšem, je to zakoušení jeho blízkosti, jeho přátelství, jeho lásky. Jedině tak je možné jej poznávat, milovat a následovat stále více. Kéž je tomu tak pro každého z nás!

V další slavné *Homilii na neděli v Oktávu Nanebevzetí Panny Marie*, svatý opat popisuje nadšenými slovy niternou účast Marie na vykupitelské oběti Syna. „Opravdu, blahoslavená Matko, tvou duši pronikl meč!...A tvou duší pronikla tak silná bolest, že tě můžeme právem uctívat jako víc než mučednici, neboť to, jak jsi v soucitu trpěla s ním, převyšovalo všechen pocit tělesného utrpení (14: *PL* 183,437-438). Bernard nemá pochyby: „*per Mariam ad Iesum*“, prostřednictvím Marie jsme vedeni k Ježíši. Na základech tradiční mariologie jasně potvrzuje Mariinu podřízenost Ježíšovi. Text *Homilie* však vyjadřuje také přednostní postavení Marie v ekonomii spásy, které je důsledkem zcela výjimečné účasti (*compassio*) Matky na oběti Syna. Ne náhodou Dante Alighieri půl druhého století po Bernardově smrti bude v poslední písni „Božské komedie“ klást do úst „medonosného Učitele“ majestátní modlitbu k Marii: „Panenská Matko, dcero Syna svého, jež pokory i slávy jsi nám vzorem, cíl pevný úradku jsi odvěkého“ (*Ráj* 33, 1).

Tyto myšlenky, charakteristické pro toho, kdo je jako svatý Bernard zamilován do Ježíše a Marie, dodnes spásonosně provokují nejen teology, ale všechny věřící. Někdy se usiluje o řešení základních otázek o Bohu, o člověku a o světě jen silami rozumu. Svatý Bernard, který se pevně opírá o Bibli a církevní otce, nám však připomíná, že bez hluboké

víry v Boha, živené modlitbou, kontemplací a niterným vztahem k Pánu, riskujeme, že naše úvahy o božských tajemstvích budou prázdným intelektuálním cvičením a ztratí svoji věrohodnost. Teologie odkazuje na „vědu svatých“, na jejich intuici o tajemství živého Boha, na jejich moudrost - dar Ducha Svatého, jež se stávají opěrným bodem teologického myšlení. Spolu s Bernardem z Clairvaux musíme také my uznat, že člověk lépe hledá a snadněji nachází Boha „modlitbou než diskusí“. Nejpravdivější postavou teologa a každého evangelizátora nakonec zůstává apoštol Jan, který položil svou hlavu na Srdce Mistra.

Chtěl bych tyto reflexe o svatém Bernardovi zakončit invokacemi k Panně Marii, které čteme v jedné jeho krásné homilii. „V nebezpečích, v úzkostech, v pochybnostech, - říká on - na Marii mysli, Marii vzývej! Stále ji měj na rtech, stále ji měj v srdci. Chceš-li, aby se za tebe přimlouvala, buď pamětliv příkladu, který dala svým životem. Následuješ-li ji, nezbloudíš, prosíš-li ji, neupadneš do zoufalství, myslíš-li na ni, nechybíš, drží-li tě, neklesneš, chrání-li tě, nemusíš se bát, vede-li tě, neunavíš se, je-li k tobě milostivá, dojdeš k cíli...“ (*Hom. II super „Missus est“*, 17: *PL* 183, 70-71).

Zpěv po 3. čtení

Blažený Bernard, jako pevná nádoba ze zlata, ozdobená všemi druhy drahokamů, vyléval uprostřed lidu proudy milostí: * A přijal štolu slávy s dokonalostí ctností.

V : (Bůh) učinil, že byl jako zářící oheň a jako voňavé kadidlo za letních dnů. * A přijal...

ZÁVĚREČNÁ MODLITBA

Bože, tys dal svatému opatu Bernardovi milost, aby byl světlem v tvé církvi a horlil pro její obnovu; na jeho přímluvu naplň také nás podobnou horlivostí ducha, abychom žili jako děti světla. Prosíme o to skrze tvého Syna Ježíše Krista, našeho Pána, neboť on s tebou v jednotě Ducha Svatého žije a kraluje po všechny věky věků.